

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 2 januari 2003

Mål nr

Ö 3504-01

KLAGANDE

Svenska Kreditförsäkringsaktiebolagets konkursbo,
c/o Wistrand Advokatbyrå Stockholm KB, Box 70393, 107 24 STOCKHOLM
Ställföreträdare: advokaten S. L. och advokaten L. S.

MOTPARTER

Unione Italiana di Riassicurazione S.p.A, m.fl., se Bilaga 1
Ombud för samtliga: advokaten S. B. och advokaten L. B.

SAKEN

Invändning om skiljeförfarande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätt, avd. 1, beslut den 20 september 2001 i mål Ö 5537-01

Hovrättens beslut

se Bilaga 2

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Svenska Kreditförsäkringsaktiebolagets konkursbo skall utge ersättning till envar av motparterna för rättegångskostnader i Högsta domstolen med sjutusen-åttahundra (7.800) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens beslut till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Konkursboet har yrkat att Högsta domstolen ogillar motparternas invändning att deras rätt i konkursen skall avgöras genom skiljeförfarande.

Motparterna har bestritt ändring.

Motparterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Svenska Kreditförsäkringsaktiebolaget (Svenska Kredit) bildades år 1928. Det bedrev en omfattande kreditförsäkringsverksamhet. Bolagets åtaganden var i stor omfattning återförsäkrade hos andra internationellt verksamma försäkringsbolag. Avtalen mellan Svenska Kredit och de återförsäkringsgivare som är parter i detta mål innehåller en klausul om att tvister skall avgöras genom skiljeförfarande.

Sedan Svenska Kredit försatts i konkurs i oktober 1992 bevakade ett stort antal återförsäkringsgivare fordringar i konkursen. Dessa avsåg återkrav av förskotts- betalningar som gjorts i enlighet med återförsäkringsavtalen sedan Svenska Kredit drabbats av försäkringsfall. Återförsäkringsgivarna hävdade att återförsäk-

ringsavtalen inte var bindande eller att Svenska Kredit åtminstone var skadeståndsskyldigt på grund av kontraktsbrott. Svenska Kredits konkursbo ansåg däremot att återförsäkringsgivarna var skyldiga att betala ytterligare belopp som enligt återförsäkringsavtalen belöpte på återförsäkringsgivarna men som dessa innehållit.

År 1995 inleddes ett skiljeförfarande mellan konkursboet och vissa ledande återförsäkringsgivare. En grundläggande mellandom meddelades den 11 november 1998, vari dessa återförsäkringsgivare befriades från en stor del av sitt ansvar och tillerkändes betydande belopp. Skiljedomen klandrades men har blivit bestående genom att Högsta domstolen den 24 oktober 2000 beslöt att inte meddela prövningstillstånd (T 2270-00).

Mot de resterande återförsäkringsgivarna påkallade konkursboet skiljeförfarande den 6 december 1995 för att avbryta preskription, varvid skiljeklausulerna i återförsäkringsavtalen åberopades. Den 12 december 1995 slöts ett avtal mellan konkursboet och de resterande återförsäkringsgivarna enligt vilket båda sidor avstod från att åberopa preskription av då icke preskriberade fordringar. I avtalets punkt 4 överenskom parterna att erkänna vardera sidans fortsatta rätt att påkalla skiljeförfarande enligt återförsäkringsavtalen med 21 dagars varsel. Skiljeförfarandena mellan parterna avbröts därmed.

Sedan de resterande återförsäkringsgivarna bevakat fordringar i konkursen, beräknade på det ansvar återförsäkringsgivarna ansetts ha för olika risker i skiljedomen mellan de ledande återförsäkringsgivarna och konkursboet, har konkursboet anmärkt att denna skiljedom inte är bindande i förhållande till de resterande återförsäkringsgivarna. Dessa har då yrkat att deras fordringar i konkursen skall fastställas till belopp som kan komma att bestämmas i skiljeförfaranden mellan dem och konkursboet. Som grund för yrkandet har återförsäkringsgivarna åbero-

pat i första hand att en överenskommelse om skiljeförfarande träffats genom avtalet den 12 december 1995, i andra hand att konkursboet är bundet av konkursgäldenärens före konkursen träffade skiljeavtal och i sista hand, om konkursboet skulle anses ha valrätt beträffande sättet för den materiella prövningen, att konkursboet inte inom rimlig tid efter det att återförsäkringsgivarna hänvisat till skiljedoms klausulerna har gjort gällande att dessa inte skulle tillämpas utan tvärtom förhållit sig som om de var tillämpliga.

Konkursboet har invänt att konkursborgenärens fordringsrätt i konkursen skall prövas av rätten i anmärkningsförfarandet.

Tingsrätten har beslutat att frågan, huruvida konkursboet i bevakningstvisten är bundet av i ärendet åberopade skiljeklausuler, skall avgöras genom ett mellanbeslut. Det är denna fråga som nu är föremål för Högsta domstolens bedömning.

Högsta domstolen prövar först återförsäkringsgivarnas andrahandsgrund.

Avgörande vid bedömningen av om övriga konkursborgenärer måste respektera konkursgäldenärens före konkursen slutna skiljeavtal har ansetts vara, huruvida ett tänkt avtal, varigenom parterna direkt reglerat den fråga som skiljeförfarandet skall avse (d.v.s. avtalat om utgången), skulle ha varit bindande för övriga konkursborgenärer (se NJA 1993 s. 641).

Sålunda är det en etablerad uppfattning att övriga konkursborgenärer inte är bundna av gäldenärens skiljeavtal såvitt gäller sakrättsliga frågor, såsom separationsrätt, förmånsrätt och återvinning i konkurs (se NJA 1902 s. 282, 1922 s. 285, 1925 s. 557, 1926 s. 109 och 1931 s. 647). Detsamma gäller skiljeavtal rörande frågan om en rättshandling utgör olovlig vinstutdelning och därför skall återgå enligt 12 kap. 5 § aktiebolagslagen (NJA 1993 s. 641).

Såvitt gäller bundenheten i obligationsrättsliga frågor finns ett pleniavgörande av Högsta domstolen, NJA 1913 s. 191. Målet gällde ett entreprenadavtal med en skiljedoms klausul. Sedan entreprenören gått i konkurs påkallade byggherren skiljeförfarande för bestämmande av om och i vad mån entreprenören häftade i skuld till byggherren. Konkursförvaltaren utsåg en skiljeman. Skiljenämnden fann att entreprenören häftade i skuld till byggherren med visst belopp. Två konkursborgenärer påstod i anmärkningsförfarandet i konkursen att skiljedomen var ogiltig, eftersom den meddelats av skiljemän som tillsatts efter konkursens början. Högsta domstolen fann att bevakningen skulle godkännas med det belopp som byggherren enligt skiljedomen hade att fordra hos entreprenören. I domskälen anfördes att byggherrens i bevakningen åsyftade fordringsanspråk enligt bestämmelse i kontraktet skulle bedömas av skiljemän och att det inte åberopats någon omständighet som eljest kunde rubba giltigheten av den meddelade skiljedomen.

Högsta domstolen var inte enig. I en dissens (av flera) ansågs skiljedomen sakna giltighet därför att de två anmärkande borgenärerna inte varit i tillfälle att vare sig inverka på skiljenämndens sammansättning eller i övrigt bevaka sin rätt såsom borgenärer i konkursen. I en utveckling av denna mening anförde justitierådet von Seth bl.a. att skiljedoms klausuler, som intar en fristående ställning i förhållande till övriga moment i avtalet, inte bör undantränga den i konkurslagen stadgade formen för prövning av tvistiga fordringar i konkurs, eftersom konkursprocessen är en process ej blott mellan varje borgenär för sig och gäldenären utan även mellan borgenärerna inbördes.

Högsta domstolen har erinrat om den i 1913 års mål antagna rättsgrundsatsen i rättsfallen NJA 1993 s. 641 och 1997 s. 866. Se också t.ex. Welamson, Konkursrätt, 1961, s. 298, samt Walin & Palmér, Konkurslagen, s. 712.

I det nu aktuella målet har konkursboet fört fram ett flertal rättsliga argument för att pleniavgörandet från 1913 ej längre bör vara vägledande (jfr Lindskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag, 2001, s. 736 not 29).

Inledningsvis kan noteras att inga i detta sammanhang betydelsefulla ändringar har gjorts i 1921 och 1987 års konkurslagar jämfört med 1862 års konkurslag, vilken tillämpades i 1913 års plenifall.

Konkursboets främsta argument mot att en borgenärs fordringsrätt i konkursen skall fastställas genom skiljedom, när konkursgäldenären avtalat om skiljeförfarande före konkursbeslutet, sammanfaller med vad justitierådet von Seth anförde till utveckling av sin mening i 1913 års plenifall. Argumentet kan synas bestickande. Konkursförvaltaren är inte behörig att disponera över en anmärkningstvist med bindande verkan för övriga konkursborgenärer, utan en förlikning rörande bevakningen är bindande endast om alla närvarande vid ett förliknings-sammanträde eller, oavsett i vilket sammanhang, alla vars rätt är beroende av förlikningen biträder denna (se 9 kap. 13 § tredje stycket andra meningen och 17 § konkurslagen). En anmärkande borgenär har alltså rätt att självständigt bestrida en bevakad fordran. Härav kunde eventuellt följas att en anmärkningstvist inte vore förlikningsbar i den mening som krävs i 1 § lagen (1999:116) om skiljeförfarande.

Emellertid är konkursborgenärerna bundna av en domstols dom eller en skiljedom som meddelats före konkursen rörande en fordran, med reservation för invändningar som är rent konkursrättsliga, t.ex. om återvinning enligt 4 kap. 5 § konkurslagen eller om att bevakningsrätt saknas enligt 5 kap. 1 eller 2 § konkurslagen (jfr Welamson, Konkursrätt, 1961, s. 288 ff.). En annan konkursborge-när kan inte med framgång bestrida en sådan doms rättskraft i konkursen med

motiveringen att han inte hade möjlighet att intervensera i processen. Det framstår då inte som särskilt anmärkningsvärt om ett skiljeavtal ingånget före konkursen skulle vara bindande för konkursborgenärerna rörande bevakningsrätten i konkursen, även om konkursborgenärerna skulle sakna rätt att självständigt bevaka sina intressen i skiljeförfarandet. Det är emellertid värt att notera att inte bara konkursboet (se 3 kap. 9 § andra stycket konkurslagen) utan även övriga konkursborgenärer anses ha rätt att självständigt intervensera i en rättegång mot konkursgäldenären angående fordran som kan göras gällande i konkursen (se Wellamson, a.a. s. 295). Frågan om interventionsrätt är oreglerad i lagen om skiljeförfarande, men det kan inte uteslutas att en konkursborgenär skulle ha en motsvarande interventionsrätt vid skiljeförfarande. Alternativt skulle skiljedomen kunna fränkännas bindande verkan i konkursen, om en konkursborgenär, som begärt att få intervensera i skiljeförfarandet, vägrats detta på grund av invändning från den bevakande. Det saknas emellertid anledning att i förevarande mål ta ställning till konkursborgenärernas individuella interventionsrätt, eftersom vid ett förlikningssammanträde alla närvarande konkursborgenärer – enligt vad återförsäkringsgivarna oemotsagt anfört – givit konkursförvaltaren behörighet att ingå förlikning rörande bevakningarna.

Ståndpunkten att konkursgäldenärens skiljeavtal binder konkursborgenärerna i obligationsrättsliga frågor är förenlig med bestämmelsen i 9 kap. 16 § första stycket fjärde meningen konkurslagen. Där stadgas att, om någon borgenärs anspråk beror på prövningen i en särskild rättegång, rätten skall fastställa hans rätt i konkursen för det belopp som kan bli bestämt genom dom i den rättegången. (Se även NJA II 1974 s. 696 ff. angående 2 § lagen, 1974:371, om rättegången i arbetstvister.)

Med hänsyn till det anförda, och då inte heller det som konkursboet i övrigt har anfört föranleder att avsteg görs från pleniavgörandet, är konkursborgenärerna bundna av de skiljeavtal som Svenska Kredit har slutit före konkursen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Magnusson, Lennander, Regner, Håstad (referent) och Ella Nyström
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors

Ö 3504-01
Bilaga 1

- Unione Italiana di Riassicurazione S.p.A.
- The Tokio Marine and Fire Insurance Co. Ltd
- Malayan Insurance Company Inc.
- Frankona Rückversicherungs AG

- Mapfre Re Compania de Reaseguros S.A.
- Rhine Reinsurance Company Ltd
- Kölnischer Rückversicherungs-Gesellschaft AG ("The Cologne Re")
- New Reinsurance Company
- Zürich Versicherungsgesellschaft
- Winterthur Swiss Insurance Company Ltd
- Bayrische Rückversicherung AG
- Nederlandse Reassurantie Group NV
- General Surety & Guarantee Co. Ltd
- Insurance Corporation (Irish Life)
- Aachener Rückversicherungs-Gesellschaft
- Namur Re
- Union Reinsurance Company
- General Reinsurance Company
- Fokus Kredittforsikring A.S.
- Royale Belge SA de Réassurance Company
- Group Josi Reinsurance Company
- Gerling-Konzern Speziale Kreditversicherungs AG
- Compagnie Int. d'Assurances et de Réassurance
- Österreichische Kreditversicherungs-AG

(10)

- Hermes Kreditversicherungs-AG
- Allgemeine Kreditversicherung-Aktiengesellschaft
- Societa Italiana Cauzioni
- EA-Generali Aktiengesellschaft
- Rheinland Rückversicherung Aktiengesellschaft (Rheinland Rück)
- Nederlandsche Credietverzekering Matschappij NV
- AS Forsikringsselskabet Codan
- Agrippina Rückversicherung
- KFS Korean Fidelity & Surety Company
- C:F:N:C
- Siar S.P.A.
- Assitalia
- Société Anonyme Francaise de Reassurances (SAFR)
- Hannover Rückversicherungs-Aktiengesellschaft
- Den norske bank ASA
- Compania Espanola de Seguros y Reaseguros de Crédito y Caucion
- The Mercantile & General Reinsurance Company Ltd